

סיוור בוקרי עמק חפר והשומרון בשפיים ויקום

ימי עבודה רבים מדי. תנאי שיכון אלה השפיעו קשה על מצבם הגופני של בני הבקר. קיימת כבר רפת סככה אחת לפרות חולבות וההבדל שבמצב הפרות החולבות לבין זה של בני הבקר בלט לעין כל המבקרים.

בית החליבה

הוקם בית החליבה חדש שנמצא בשימוש רק חודשים מספר. בית החליבה בנוי לפי תכנית של „מפולש” שלב א' עם 2 עמדות מכל צד וחצר המתנה מרוצפת ל-30-45 פרות. בחליבה עסוק רק איש אחד וחליבת 65 פרות נמשכת $2\frac{3}{4}$ שעות. חולבים תחילה את שתי הפרות שמצד אחד ואחר כך את השתיים שממול. גמירת החליב בזה בידים איננה נהוגה כאן. לכל פרה מטלית מיוחדת שמרתיחים לפני כל חליבה. העבודה נעשית במשמרות. איש אחד חולב בבוקר ובצהריים ובזאת הוא מסיים את יום העבודה שלו. בלילה עובד אדם אחד בחליבה והוא מבצע עבודות נוספות כדי למלא את מכסת יום העבודה. הטיפול בחלב לאחר החליבה נעשה ע"י עובד אחר. מכונת החליבה היא מטיפוס קומביין והחלב זורם דרך צינור מיוחד ישר לכדים. המתמלאים בעזרת הוואקום.

הרכב העדר והתפתחותו

העדר מונה כיום:

75	פרות
20	מבכירות
70	עגלות
50	עגלים לבשר
1	פר

בס"ה 216 ראש.

העדר — רובו פרות מעורבות ובחלקו הולנדיות מן היבוא. בשנים הקודמות סבל העדר קשה מקדחת, ביחוד מבבזיאלה; הודות לריסוסים התכופים שנעשו באופן שיטתי, לאחר שנרכש מרסס קטן, התגברו סוף סוף על הקדחת וכיום כמעט ואיננה מופיעה.

המשקים שפיים ויקום הגיעו השנה לתנובה ממוצעת שלמעלה מ-5000 ליטר חלב לפרה. משק יקום — 5185 ומשק שפיים — 5059 (לפי סיכומי ה. מ. ב.).

אנו עדים השנה לעליה כללית בתנובה שבאה עקב כמה גורמים שחברו יחד. בין הגורמים האלה יש למנות את הרחבת השימוש בהזרעה מלאכותית והכנסת פרים משובחים מחו"ל. הבירור בעדר הפרות היה די חריף ומקיף בשנתיים האחרונות ונסתייע בעלית מחירי הבשר. כן אפשר לזקוף את העליה בתנובה לזכות הטיפול בהזנה ובהטבת תנאי הטיפול והחזקה של העדרים ברוב המשקים.

לרגל העליה הגדולה בתנובה במשקי האיזור בכלל, ואשר התבלטה באופן מיוחד בשפיים ויקום נערך סיוור של בוקרי האיזור בשני משקים אלה במטרה לבחון ולראות מה הם הגורמים והסיבות שהביאו לעליה זו. למעלה מ-50 בוקרים מאיזור עמק חפר, השומרון והשפלה התאספו במשק שפיים תחילה. סיירו ברפתים, במכון החליבה החדש ואחר כך התכנסו בחדר האוכל לשמוע סקירה על התפתחות ענף הבקר במקום. הסקירה נמסרה ע"י אחד ממרכזי הרפת מן הדור הצעיר הח' עובד. משפיים עברו כולם למשק יקום וגם שם נערך תחילה סיוור ברפתים ואחר כך ניתנה סקירה על הרפת ע"י מרכזי הרפת במקום, והתקיימה שיחת סיכום שלקחו בה חלק מרבית המשתתפים. בכל משק חולק למשי תתפים חומר מודפס המשקף במספרים את התפתחות הענף, התנובה, ההזנה, תנועת העדר וכדומה.

משק שפיים

בסיוור ברפתות הרבות והשונות שבמשק זה עמדנו מיד על בעיה אחת קשה הקיימת כאן והיא — הפיצול והפיזור של העדר ברפתות ישנות וקטנות. ביחוד רע הוא שיכון בני הבקר לגי' ליהם, החל מן היונקות ועד למבכירות. דירי העגלות רעים מאד והמבנים קטנים ומיושנים. דבר זה מקשה מאוד על העבודה וגורם להשקעת

במרעה כל היום, מ־6.30 בבוקר עד 4—5 אחה"צ. בשטח המרעה ישנה שדרת קווארינות, המעניקה צל בשעות הצהריים. העגלות הרועות מקבלות תוספת מזון בהתאם לגיל, אלה שעד שנה — יחידת מזון אחת בירק ומעט שחת והגדולות — שחת בלבד, כדי יחידת מזון אחת.

גידול עגלות

מגדלים כיום את כל העגלות. כמות החלב הניתנת לעגלה, היא 400 ליטר חלב מלא; גם אחר הקולוסטריום מקפידים בהגמעת העגלות בחלב האם. מגיל 2 חדשים עד חצי שנה, מקבלות העגלות מ־גבינה 3—4 ליטר ליום. בזמן הגמילה הן מקבלות מזון מרוכז כרצונן ועד גיל של שנה המנה עומדת על 2 ק"ג ליום. גיל ההרבעה הוא 18—20 חדשים; משתדלים לכוון את ההמלטות לנובמבר עד מאי, "הכנה" של מבכירות נמשכת 2½ חודש והיא מתבטאת בתרספת של 4 ק"ג מ"מ או 2 ק"ג מ"מ ו־2 יח"מ גפת בירה למנה היסודית הרגילה.

ההזרעה המלאכותית מבוצעת ע"י "און" ומצב ההתעברות משביע רצון. כאמור, מגדלים את כל העגלות. בפרות נהוגה סלקציה והשנה הוצאו הפרות שהניבו פחות מ־4000 ליטר חלב אחר ההמלטה השלישית.

מצב הבריאות

עד לפני שנתיים היתה קיימת רפת לפרות נגרעות־שחפת. כיום העדר נקי ממחלה זו ונמצא בפיקוח.

עובדים

אחת הבעיות הקשות היתה — צוות עובדים מלא וקבוע. במשך שנים מורגש היה מחסור באנשים ועל המעטים מוטל היה עול עבודה קשה. חסרו באופן מיוחד אנשי מקצוע ורק עם הקמת בית החליבה נפתרה הבעיה הזו באופן חלקי. בזמן האחרון נכנסו לעבודת קבע עובדים צעירים מילדי המשק, שגילו מרץ ורצון לשכלל את ענף הבקר על מנת להעלותו לרמה נאותה. השפעתם כבר ניכרת באופן בולט.

ב־1945 נפגע העדר קשה ממחלת הפה והטלפים והיתה ירידה גדולה בתנובה. גם יצאו הרבה בהמות. בשנים שאחר כך, ירדה התנובה עוד יותר מסיבת השימוש בפרי רבייה פחותי ערך והיה הכרח לבצע סלקציה חריפה בצאצאיהם. בתש"ט חדרה לרפת מחלת הלפטוספיריוזיס, שפגעה קשה בעדר וברפתנים כאחת.

באוגוסט—ספטמבר 1951 נתקף העדר במחלת שלוש הימים ואף היא בצורה קשה. באותה תקופה גם האספקה היתה מאד לקויה, ללא רציפות ולעתים היה אף מחסור במספוא. כל הגורמים היבאו לכך, שרמת העדר בכללותה היתה נמוכה, כפי שאפשר להיווכח מהטבלה הניתנת כאן.

טבלה 1. תנובות העדר בשפיים בשנים תש"ט—תשט"ו

השנה	מספר הפרות בממוצע	התנובה הממוצעת, ליט' ימי חליבה	מספר חסר
תש"ט	72.1	3594	277
תש"י	43.6	3154	248
תש"יא	48.8	3240	269
תש"יב	70.7	3404	292
תש"יג	77.0	3839	279
תש"יד	75.4	4550	285
תשט"ו	76.0	5280	280

בספטמבר 1952 התחילו לחלוב במכונה מ־טלטלת. באותו זמן בערך חל שינוי לטובה בה־זנה ובטיפול ומכאן ואילך המפנה במצבו הכללי של העדר. בתש"ד אנו עדים כבר לעליה בתנובה הממוצעת והיא הגיעה ל־4450 ק"ג חלב לפרה. האספקה השינויים החשובים שהופיעו בתכנית האספקה היו המרעה הזרוע והתחמיץ. ההזנה בחורף התבססה על תלתן, אפונת דן, שחת, מרעה ומעט תחמיץ. המספוא הקיצי היה: סתוויון, תירס, סלק, שחת ומרעה זרוע על שטח של 200 דונם. המרעה מטופח יפה וגדלים בו עשב רחם ופספולן בעונת הקיץ ותלתן וזון בחורף. הפרות החולבות רעות בנפרד ובני הבקר רועים יחד עם העגלים לבשר. העגלות, והעגלים נמצאים

סיכום

עם סיכום הגורמים והסיבות להעלאת רמת העדר בשפיים אפשר לומר שאלה היו:

א. שיפור האספקה וההזנה ושינויים בתנאי הטיפול והשיכון. בענייני השיכון יש עוד לעשות הרבה; באופן מיוחד צריך להסדיר את שיכון בני הבקר, שהוא לקוי וגרוע עד היום.

ב. סלקציה יסודית בעדר הפרות.

ג. חבר עובדים חדש, מסודר ובעל יומה.

ד. בקר יבוא בעל כושר ייצור יותר גבוה.

ה. הרבייה באמצעות פרים משובחים של מכון ההזרעה.

ו. מיכון החליבה.

לאחר הסקירה שנמסרה על רפת שפיים, והד שיחה שהתעוררה עקב הדו"ח הממצה ולאחר „הכיבוד” היפה, שהוגש בחדר האוכל של המִשק, עברו המבקרים ליקום.

העדר ביקום

במשק זה לא עברו על ענף הבקר אותם המשברים שבמשק שפיים. כאן מצאנו עדר יפה, במצב גופני טוב, וכן התנאים טובים מהרבה בחינות. העדר ביקום הוא צעיר. הגיל הממוצע של הפרות — 5.6 שנים. ההתעברות מצויינת, כן

גם מצב הבריאות של העדר. בשנתיים האחרונות לא היו מחלות כלל. בולטת עליה יפה בתנובה משנה לשנה ובאופן מיוחד משמחת העליה בתשט"ו. מִ-4320 ק"ג בתש"ד לִ-5185 בתשט"ו, כלומר עליה ב־865 ק"ג בשנה אחת. האספקה בתשט"ו נצטרפה מ־68% מספוא גס ו־32% מזון מרוכז. מקום חשוב באספקה ממלאה האספסת לכל צורותיה כירק קצור, כתחמיץ וב־עיקר כשחת; כל השחת היתה מאספסת וכל ראש בקר קיבל 1000 יח"מ משחת זו; עובדה זו מדברת בעד עצמה וניתן להניח שזוהי אחת הסיבות החשובות לעליית התנובה במשק זה בתשט"ו. גם המרעה הטבעי תופש מקום ניכר בצד המרעה הזרוע.

תוך סיפוק ושביעות רצון על האפשרות לעִמוד מקרוב על התפתחות הענף במשקים שונים, להחליף דעות וללמוד הן מן החיוב והן מן השלילה, וברגשי ברכה למשקים אלה, שהצליחו להתגבר על הקשיים ובסוף — תוך הכרת תודה למשקים המארחים על קבלת הפנים היפה, התפזרו הרפתנים איש איש לביתו כדי להמשיך בעבודה ולנצל באופן יעיל את מה שראו ולמדו.

נחמן יקותיאל

מדריך המחלקה לבקר

געגועיה של פרה

ממכתבה של בעלת־עדר לעורך העתון „הוארדס דיירימן”.

תודה בעד רשימתכם מהחודש העבר על „הרהורי הפרות בבני־אדם”. אף אני חושבת שהגנו מעריכים פחות מדי את „חיי הנפש” של הפרה. ברצוני לספר משהו מהסתכלותי ומנסייתי.

בעלי, המטפל כרגיל בעדר הבקר שלנו, יצא לחופשה קצרה ונסע לבקר את קרוביו במדינה אחרת. נאלצתי לשכור פועל שיעזור לי בעבודות הקשות. במשך כל השנים לא קרה אף פעם שאחת הפרות שלנו תפרוץ את הגדרות. ביום הראשון שלאחר נסיעת בעלי התפרצה „פרת החמודות” של בעלי לגינה ועשתה שמות בתירס המתוק. באותו לילה היא ברחה מהמרעה והסתובבה משך שעות סביב הבית עד שהעירה אותי והחזרתה למרעה.

בלילה השני היא שוב קפצה מעל לגדר של משק שכן וחדרה לרפת שלו; למחרת היום היה הכרח להביאה הביתה באוטו משא.

בלילה השלישי היא ברחה לשדה פול; נאלצתי לכלוא אותה ברפת והחזקתיה כך עד שובו של בעלי. כל זה קרה לפני חודש ימים ולאחר שחזר בעלי והוציאה למרעה, שוב לא קרו מקרי התפרצות דומים. אני נוטה להאמין שפרה זו הרגישה באופן מיוחד בהעדרו של מי שטיפל בה בחיבה יתרה ומרוב „געגועים” יצאה לבקש את „אוטו־נפשה” ואין לחשוד בה שיצאה לנדרר מחמת רעבתנות.